

QUÈ ENS PODEM CREURE DELS ASSAIGS CLÍNICS?

G. Permanyer Miralda
Unitat d'Epidemiologia
Servei de Cardiologia
Hospital Vall d'Hebron
Barcelona

III Jornada GEDAPS
Barcelona, 1 de juliol del 2011

Fonts d'informació clínica per a la presa de decisions:

Assaig clínic

Estudi observacional

Guia de pràctica clínica

Opinió informal

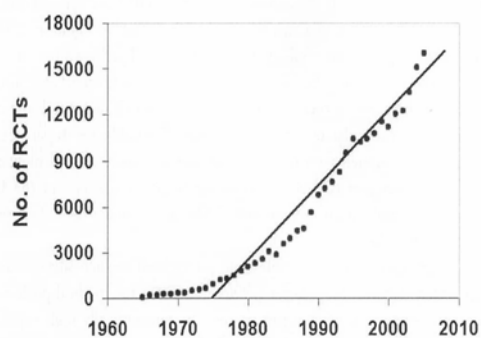

Number of Published RCTs

(Mittra I, Persp Biol Med 2009; 52:500)

“¿Què ens podem creure d'un assaig clínic?”

Bàsicament, la noció d'eficàcia

Ens podem creure que, en condicions experimentals, la intervenció A ha estat (o no) globalment eficaç en el tractament de la malaltia B en els individus d'una població X amb característiques Y.

¿Què ens hem de preguntar davant d'un assaig clínic?

- Validesa interna (“És veritat?”)
- Magnitud de l'efecte
- Aplicabilitat
- Relació benefici / risc-cost

Hi ha abundància de treballs i llibres que faciliten la lectura crítica de la literatura, especialment pel que fa a la validesa.

Per exemple: Guyatt G et al. Users' guides to the medical literature. McGraw-Hill, 2008

Magnitud de l'efecte

En una alta proporció d'assaigs clínics actuals considerats rellevants, els autors han utilitzat recursos analítics que predisposen a sobreinterpretar la magnitud dels resultats

- Variables de resultat combinades
- Interrupció prematura de l'estudi
- Anàlisi de subgrups

PAUTA PER A L'ANÀLISI DE LES VRC

Es tracta de:

Efecte sobre A, B, C i D?

O bé de:

Efecte sobre A, B, C o D?

- És similar la importància relativa dels components?
- És similar la seva freqüència?
- Són similars les RRR dels components, i són prou estrets els seus intervals de confiança?

(Montori VM, Permyer-Miranda G, Ferreira-González I et al. BMJ 2005; 330:594)

ESTUDI DREAM

	Rosiglitazona	Placebo	HR
Diabetis de nova aparició o mort	306 (12%)	686 (26%)	0,4 *
Diabetis de nova aparició	280 (11%)	658 (25%)	0,38 *
Mort	30 (1%)	33 (1%)	0,9

"This large, prospective, blinded international clinical trial shows that 8 mg of rosiglitazone daily ... substantially reduces the risk of diabetes or death by 60% in individuals at high risk for diabetes"

(DREAM Trial Investigators. Lancet 2006; 368:1096-105)

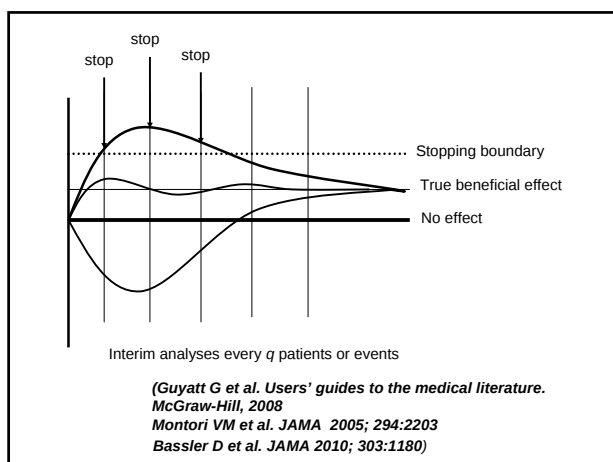

Estudi JUPITER
 Rosuvastatina vs placebo en 17.802 subjectes sans amb PCR elevada i colesterol LDL < 130 mg/dl

- Variable de resultat principal: Mort, IAM, AVC, revascularització i hospitalització per angina inestable.
- Als 1,9 anys (mediana) s'interrompé el seguiment en comprovar un HR de 0,56 (0,46-0,69) per a la variable combinada favorable a la rosuvastatina.

(Ridker PM et al. New Engl J Med 2008; 359:2195)

✓ NNT als 5 anys calculat per als autors incloent tots els components de la variable combinada i suposant el manteniment de l'efecte: **25**

✓ NNT segons dades reals per a prevenir mort, infart i ictus als 2 anys: **120** (RAR 0,9%)

ASSAIG CLÍNIC D'UN FÀRMAC PER A PREVENIR LA PROGRESSIÓ DE LA RETINOPATIA
 Resultats a l'any

	No ceguesa	Ceguesa
Fàrmac A (100 malalts)	99	1
Fàrmac B (100 malalts)	98	2

Dues maneres d'expressar el mateix resultat :

Reducció relativa del risc amb el fàrmac A: **50%** (1/2)

Reducció absoluta del risc amb el fàrmac A: **1%** (2-1)

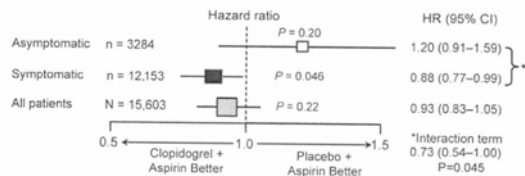

Estudi CHARISMA: Clopidogrel sol vs clopidogrel + aspirina per a la prevenció d'accidents aterotrombòtics
(N Engl J Med 2006;354:1706)

Un efecte significatiu observat només en subgrups, fins i tot quan és predefinit i amb una interacció significativa, sempre és d'interpretació qüestionable

(Kaul S, Diamond GA. Trial and error. How to avoid commonly encountered limitations of published clinical trials. J Am Coll Cardiol 2010; 55:415)

EL PROBLEMA DELS EFECTES PETITS

Com cal establir el límit a partir del qual un efecte observat en un assaig clínic és massa petit per a ser considerat rellevant? Quan pot ser recomanat en una guia de pràctica clínica?

La resposta pertoca al món dels judicis de valor: importància clínica, preferències del malalt, risc, cost...

I ACTITUD CULTURAL PREDOMINANT SOBRE LA MALALTIA, LA MORT, EL SOFRIMENT I LA CURA DE LA SALUT.

¿Què ens hem de preguntar davant d'un assaig clínic?

- Validesa interna ("És veritat?")
- Magnitud de l'efecte
- Aplicabilitat
- Relació benefici / risc-cost

- ✓ Són aplicables els resultats de l'estudi als meus malalts?
- ✓ Es compensen el risc i el cost amb els beneficis eventuais?

Aplicabilitat: aspectes que reclamen especial atenció

- Característiques de la població
- Els efectes indesitjables
- Relació benefici/risc-cost real
- Les condicions de pràctica

Com a norma, les poblacions dels assaigs clínics són diferents de les de la vida real. Generalment són més joves i més sanes, i amb taxa també menor d'efectes indesitjables

---

ESTUDI ACCORD: 10.521 malalts amb diabetis tipus 2 aleatoritzats a dues modalitats de control glicèmic (5.518 d'ells també a dos tipus de tract. antidiabetèmic i 4.733 a dos tipus de tract. antihipertensiu).

Subestudi ACCORD-Eye: en 2.856 s'estudià la progressió de retinopatia diabètica.

(N Engl J Med 2010; 363:233)

"El control glicèmic intensiu i el tractament combinat simvastatina + fenofibrat, però no el tractament intensiu de la hipertensió, reduïren la progressió de la retinopatia"

**Pressió arterial inicial
dels participants: 134,5±17 / 74,9±10,5 mmHg**

*És aquesta la pressió arterial habitual en la pràctica?
És aplicable la conclusió de l'estudi als hipertensos?*

Subestudi ACCORD-Lipid: 5.518 aleatoritzats a tractament antidiabetèmic simple vs combinat

(New Engl J Med 2010; 362:1563)

"El tractament combinat no va reduir la taxa de mort CV, infart de miocardi o ictus. ... Aquests resultats no justifiquen el tractament combinat en la majoria de diabètics tipus 2 amb alt risc CV."

L'anàlisi retrospectiva de subgrups suggeria benefici en els malalts amb dislipèmia (C-HDL baix i triglicèrids alts).

	<u>Dislipèmia (17%)</u>	<u>No dislipèmia (83%)</u>
C-HDL	29,5	39,9
Triglicèrids	284	144

*És aquesta la taxa de dislipèmics en la pràctica?
És aplicable la conclusió de l'estudi als dislipèmics?*

"Si no està espatllat, no ho arreglis"
(Tenenbaum A et al. Cardiovasc Diabetol 2010; 9:24)

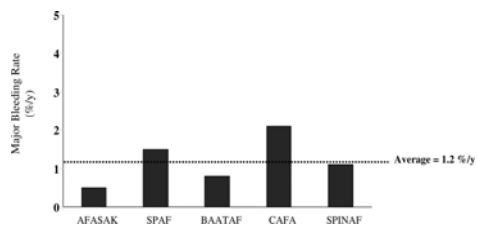

Overall, warfarin use has been shown to be relatively safe, with an annual rate of major bleeding of 1.3% for patients on warfarin compared with 1% for patients on placebo or aspirin.

...it is unclear whether the relatively low observed rates of major hemorrhage also apply to patients with AF in clinical practice.

ACC/AHA/ESC 2006 Guidelines for the Management of Patients With Atrial Fibrillation (Circulation. 2006;114:e257-e354.)
 AHA/ASA Guidelines for Prevention of Stroke in Patients With Ischemic Stroke or Transient Ischemic Attack (Stroke. 2006;37:577.)

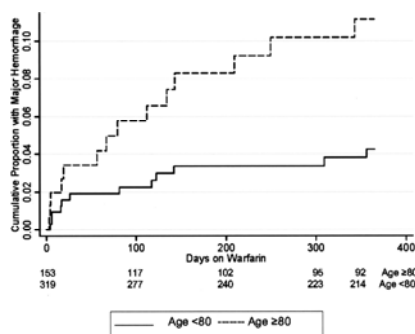

Cumulative incidence of major bleeding

(Hylek, E. M. et al. Circulation 2007;115:2689)

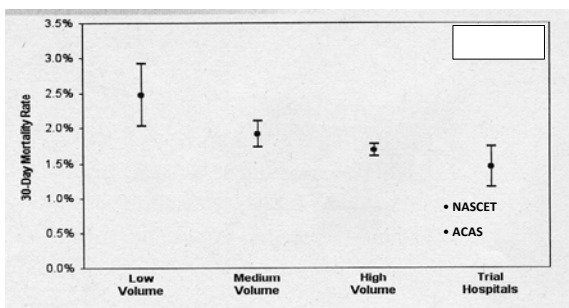

MORTALITAT HOSPITALÀRIA DE L'ENDARTERECTOMIA CAROTÍDIA: ASSAIGS CLÍNICS I PRÀCTICA REAL

(Wennberg D et al, JAMA 1998;279:1278)

¿Camins per a millorar?

NIVELL DEL CLÍNIC INDIVIDUAL

Millor educació metodològica i ètica

- ✓ El deslliurament de la fascinació de l'evidència
- ✓ Significació estadística/significat clínic: la magnitud de l'efecte
- ✓ Aplicabilitat al nostre malalt
- ✓ Riscos, beneficis i prioritats
- ✓ La decisió individual i la pressió social

¿Camins per a millorar?

GUIES DE PRÁCTICA CLÍNICA

- ✓ Millors guies (incloent estudis observacionals)
- ✓ Guies basades en malalties vs basades en malalts

“Si donem una estatina (o un bloquejador beta) a un malalt de 73 anys que ja pren diferents fàrmacs i desitja mantenir la màxima energia física i mental en el dia d'avui, acceptant el risc d'ictus o d'infart d'aquí a 5 o 10 anys, ¿què serà més gran, el benefici o el dany?”

“Passar d'una orientació guiada per la noció de malaltia a una guiada per la noció de malalt exigeix un gran esforç d'investigació i una modificació de l'elaboració de les guies de pràctica clínica.”

(Tinetti ME et al. *Potential pitfalls of disease-specific guidelines for patients with multiple conditions*. N Engl J Med 2004;351:2870)

¿Camins per a millorar?

MODIFICACIÓ DELS VALORS DE LA COMUNITAT

CONCLUSIONS

1. Els assaigs clínics actuals acostumen a demostrar efectes de petita magnitud, sovint exagerada per manipulacions de disseny o anàlisi.
2. Cal tenir la mentalitat crítica adequada per a valorar la versemblança dels seus resultats i la seva aplicabilitat a les situacions de pràctica real.
3. Sovint, la utilitat d'un efecte petit no es pot decidir sense un bon coneixement dels valors i preferències sobre la salut.
4. Els valors actualment dominants afavoreixen l'ús de la innovació més que la consideració crítica de la magnitud del seu benefici real.

MOLTES GRÀCIES

Algunes lectures recomanades:

- Guyatt G et al. Users' guides to the medical literature. McGraw-Hill, 2008
- Kaul S, Diamond GA. J Am Coll Cardiol 2010; 55:415
- Bassler D et al. JAMA 2010; 303:1180
- Tinetti ME et al. N Engl J Med 2004; 351:2870
